

Moliyaviy Daromad Va Uning Shakllari

*Xalimova Nilufar Umidjon qizi*¹

Kirish: Moliyaviy daromad — bu biznes yoki shaxs tomonidan moliyaviy faoliyat orqali olingan foyda yoki daromaddir. Bu tushuncha iqtisodiyotning turli sohalarida qo'llanilib, umumiy daromad, foyda va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bog'liq bo'ladi. Moliyaviy daromadni olishning bir nechta shakllari mavjud bo'lib, ular asosiy iqtisodiy faoliyatning turli yo'nalishlarini qamrab oladi. Bu maqolada moliyaviy daromadning shakllari va ularning mohiyati haqida to'liq tushuncha beriladi.

Moliya – markazlashgan va markazlashmagan maqsadli pul fondlarini hosil qilish, jamlash, taqsimlash va qayta taqsimlash yoki ishlatish yuzasidan paydo bo'ladigan iqtisodiy munosabatlarga aytiladi. Moliya iqtisodiyotning pul sektorida yuzaga keladi va daromadlar asosida yuz beradi. Pul sektori pul va pulga tenglashtirilgan aktivlarning harakati bo'lib, buning natijasida pul fondlari vujudga keladi. Maqsadli pul fondlari – bu Moliya resurslari yoki Moliya ob'yektidir. Moliya sub'yekti shu fondlarni yaratish, taqsimlash va ishlatishda ishtirok etuvchilar, ya'ni korxonalar (firmalar), turli xo'jaliklar, xonadonlar, nodavlat jamoat tashkilotlari va davlat idoralaridan iborat. Moliya daromad hosil qilish va uni sarflashni anglatadi. Daromadlar ilk bor, ya'ni birlamchi taqsimlanganda korxonalar, davlat va xonadon Moliyasi yuzaga keladi. Bu o'rinda birlamchi daromadlar hosil bo'ladi, korxonalar Moliya fondlarini tashkil etadi, ishlovchilar ish haqi oladi va bu xonadon daromadini hosil etadi, korxonalar byudjetga soliq to'laydilar va bu davlat daromadini yuzaga keltiradi.

Kalit so'zlar: Moliya, moliyaviy daromad, Foiz daromad, Kapitalning qiymati o'zgarishi

Dolzarbli: Moliyaviy daromad, asosan, kapitaldan foydalanish orqali olingan foyda sifatida ko'riladi. Bunga kompaniyaning sof foydasi, aksiyalar va obligatsiyalardan olingan daromadlar, tijorat va investitsiya daromadlari kiradi. Moliyaviy daromad asosan moliya bozorlarida ro'y beradigan iqtisodiy jarayonlar, masalan, kreditlar, obligatsiyalar va aksiyalar orqali shakllanadi.

Asosiy qism: Moliyaviy tizim individual shaxslar (shaxsiy moliya), korxonalar (biznes moliya) va hukumatlar (jamoat moliyasi) o'rtasidagi kapital oqimlarini o'z ichiga oladi. Moliya investorlar va sarmoyachilardan mablag'larni muxtoj tijoratlariga oldi-berdi harakatini o'rganadi. Agar investor foydali ishlab chiqarishga sarmoya kiritrsa bu hissasidan foiz hisobida ulush yoki dividendlar oladi. Shaxslar, korxonalar va hatto hukumatlar o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan pul mablag'larini tashqi jamg'armalardan oladi. Moliyaviy daromadning shakllari quyidagilarga bo'linadi:

- Foiz daromadlari.** Foiz daromadlari — bu kreditlar yoki depozitlar orqali olingan daromaddir. Masalan, banklar yoki moliyaviy muassasalar tomonidan berilgan kreditlar uchun to'lanadigan foizlar. Bu turdagi daromadlar kompaniyalar va shaxslar uchun muhim manba bo'lishi mumkin.
- Dividendlardan olingan daromad.** Dividendlardan olingan daromad — aksiyadorlar tomonidan kompaniyalar aksiyalaridan olingan pul mablag'laridir. Dividendlardan olinadigan daromad kompaniyaning foydasidan taqsimlanadi va aksiyadorlar orasida taqsimlanadi.
- Kapitalning qiymati o'zgarishidan olingan daromad (Kapital yutuqlari).** Kapital yutuqlari — bu investitsiya aktivlari (aksiyalar, obligatsiyalar, ko'chmas mulk va boshqalar)ni sotishdan olingan daromaddir. Agar aktivning sotish narxi sotib olish narxidan yuqori bo'lsa, farq kapital yutug'ini tashkil qiladi.
- Obligatsiya daromadlari.** Obligatsiya daromadlari — bu obligatsiyalar orqali olingan daromaddir. Obligatsiya — bu qarzni ifodalaydigan moliyaviy vosita bo'lib, obligatsiyani

¹ Andijon qurilish va iqtisoyot instituteti 2-kurs talabasi

chiqaruvchi tashkilot tomonidan investorlar uchun foiz to'lashni va'da qiladi. Obligatsiyalar odatda uzoq muddatli investitsiyalar hisoblanadi.

5. **Dastlabki omonatlardan olingan daromad.** Banklar va boshqa moliyaviy muassasalar tomonidan depozitlarga berilgan foizlar ham moliyaviy daromadning shaklidan biridir. Bu daromadlarning hajmi omonatning miqdoriga va foiz stavkasiga bog'liq.

Moliyaviy daromadlar iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi. Ular shaxslar va kompaniyalar uchun daromad manbai bo'lib xizmat qiladi va ularning moliyaviy holatini yaxshilaydi. Moliyaviy daromadlarning yuqori darajasi iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlaydi, chunki u investitsiyalarni rag'batlantiradi va iqtisodiy faoliyatni faollashtiradi. Shuningdek, moliyaviy daromadlar orqali olingan mablag'lar yana yangi investitsiyalarga aylanishi mumkin.

Moliya siyosati ta'sir ko'rsatadigan asosiy ob'yektlar — aholining turli katamlari, davlat institutlari (tashkilotlari), sanoat va xo'jalikning b. sohalari, mintakalar va mamlakatlarning umumiy hududi. Moliya siyosatining asosiy quroli va tarkibiy qismi — davlat byudjeti daromadlari va harajatlari, zayomlari, soliq imtiyozlaridir. Davlat tomonidan tanlagan iqtisodiy siyosatga va maqsadlarga qarab ayrim bandler buyicha harajatlarni kupaytirish yoki kamaytirish orqali mamlakat hayotining u yoki bu tomonlariga, davlat institutlari ga, iqtisodiyot tarmoqlariga, mas, harbiy harajatlarni yoki ilmiy texnik taraqqiyot uchun harajatlarni kupaytirib yoki kamaytirib, faol ta'sir etish mumkin. Davlat daromadlar, ularning miqdori, soliklar tizimi orqali iqtisodiy usish sur'atiga, aholi farovonligiga ta'sir ko'rsatishi, inflyasiya jarayonlarini va hokazoni boshqarishi mumkin.

Xulosa

Moliyaviy daromadning shakllari biznes va shaxslar uchun muhim daromad manbai bo'lib, ularning iqtisodiy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Foiz daromadlari, dividendlar, kapital yutuqlari va obligatsiya daromadlari kabi turli shakllar orqali olingan daromadlar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda, shuningdek, investitsiyalarning o'sishiga yordam beradi. Shunday qilib, moliyaviy daromadlarning ahamiyati iqtisodiyotning o'sishiga va barqaror rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A. K. Kholmuhammadov, "Iqtisodiyot va moliya asoslari", Tashkent, 2020.
2. I. M. Kuznetsov, "Moliyaviy tahlil va boshqaruv", Moskva, 2019.
3. S. M. Avezov, "Moliyaviy resurslar va ularning boshqaruvi", Toshkent, 2022.
4. A. S. Shirokov, "Kapital bozorlari va ularning rivojlanishi", Sankt-Peterburg, 2021.
5. M. A. Ismoilov, "Investitsiyalar va moliyaviy bozorlar", Tashkent, 2023.
6. Z.A.Nurova "Innovatsiya va iqtisodiyot raqobati", Toshkent, 2023

